

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

ויגש תשע"ב

פרשת שבוע

הוציאו כל איש מעליו, פעמיים!

הרב יוסף כרמל, ראש כולל "ארץ חמדה"

לפני שיוסף מתגלה לאחיו מספר לנו הכתוב:

"ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל איש מעליו ולא עמד איש אתו בהתנדע יוסף אל אחיו" (בראשית מ"ה א).
כך נסגר מעגל של פרידה שהתחיל בכך שיעקב אבינו בחר ביוסף, מכל בניו ונתן לו את כתונת הפסים. וז"ל הכתוב:
"וישקאל אהב את יוסף מפניו כי בן זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים" (בראשית ל"ז ג).
הביטויים המיוחדים: "הוציאו כל איש מעליו" ו"כתנת פסים", נמצאים רק בעוד מקום אחד בתנ"ך ושניהם באותה פרשה.
מדובר בפרק יג בספר שמואל בחלק המכונה בפי העם "מעשה אמנון ותמר".
שאלת השאלה האם יש קשר בין מה שקרה בין יוסף ואחיו לבין מה שהתרחש במשפחתו של דוד המלך?

ננסה להציע לקוראנו את ההצעה הבאה:

בשני דורות אלה עומדת על הפרק השאלה מי יהיה היורש, מי יקבל את שרביט ההנהגה מידי של האב, ראש המשפחה, ראש השבט, מנהיג האומה?

בביתו של יעקב חמישה טוענים לכתר. ראובן בכור לאה, שמעון ולוי ראשי המדברים הלוקחים על עצמם הנהגה ואחריות, יהודה הנכבד באחיו ויוסף בכור בניה של רחל.

בביתו של דוד ארבעה בכורות לאמם הטוענים לכתר. אמנון - בכור הבכורות בנה של אחינועם הזרעאלית, אבשלום - הבכור של מעכה בת תלמי מלך גשור, אדניה - בן חגית ושלמה - בנה של בת שבע.
בגלל קוצר היריעה נדון השבוע רק במעמדו ובמעשיהם של ראובן ואמנון.

ראובן, בכורו וראשית אונו של יעקב, הפסיד את בכורתו כשנהג כ"פחז כמים". כלומר מיהר והקדים וניסה לדרוש את ההנהגה בדרך המתוארת בכתוב כך:

"ויהי בשכנן ישראל בארץ ההוא וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר" (בראשית ל"ה כב).
רבה של בריטניה, הרב יוסף צבי הרץ זצ"ל בפירושו לספר בראשית (באנגלית), האירו והעירו כי הביטוי: "פילגש אביו" מופיע בתנ"ך רק בהקשר של דרישת מלכות (לשיטת הרמב"ם מושג הפילגש קשור בטבורו למלכות ורק לה).
כך אצל גערטו של איש בושפת בן שאול באבנר בן נר:
"ולשאול פלגש ושמיה רצפה בת איה ויאמר אל אבנר מדוע באתה אל פילגש אביו" (שמו"ב ג' ז).
כך אצל אבשלום כשתפס את השלטון בירושלים והדיח את אביו:
"וישטו לאבשלום האהל על הגג ויבא אבשלום אל פלגשי אביו לעיני כל ישראל" (שמו"ב טז כב).
כך גם אצל ראובן.

מאות שנים מאוחר יותר, גם בכור הבכורות של דוד המלך, מנסה לבטא את דרישתו להכיר בו כמי שישב על כסא אביו, בדרך לא דרך, שמובילה לאיבוד המעמד כאשר הוא אונס את אחותו (שלא הייתה בת אביו ולא בת אמנו) ונוהג כאחד הנבלים בישראל.
וז"ל הכתוב:

"ותקח את המשרת ותצק לפניו וימאן לאכול ויאמר אמנון הוציאו כל איש מעליו: ותגש אליו לאכול ויחזק בה ויאמר לה באי שכבי עמי אחותי: ותאמר לו אל אחי אל תענני כי לא יעשה כן בישראל אל תעשה את הנבלה הזאת: ... ולא אבה לשמע בקולה ויחזק ממנה ויענה וישכב איתה: ... ועליה כתנת פסים כי כן תלבשן בנות המלך הבתולות מעילים ויצא אותה משרתו החזין ונעל הדלת אחריה) ותקח תמר אפר על ראשה וכתנת הפסים אשר עליה קרעה" (שמו"ב י"ג ט-יט).

הדרך אל ההנהגה אסור לה שתעבור במחוזות אלה. מי שיכשל בכך, בין בדרכו אל כס ההנהגה ובין לאחר מכן, אמור לשלם על כך מחיר כבד. (המעוניין לקבל מאמר מפורט בנושא יפנה במייל לכתובת: info@eretzhemdah.org).

הבה נתפלל כי מנהיגינו מכל הבחינות, יתרחקו מכל קשר, אפילו עקיף, עם התנהגות מסוג שכזה.

לע"נ גב' מרים הוכשטיין ע"ה אשת חסד, גבירת הדעת ואוהבת תורה	לע"נ ר' מאיר בן יחזקאל שרגא ברכפלד ז"ל	לע"נ רבי יעקב בן אברהם ועיישה סבג ז"ל	לע"נ הרב אשר וסרטייל ז"ל נלבי"ע ט' בכסלו תשס"ט	לע"נ הרב שלמה מרזל ז"ל נלבי"ע י' באייר תשע"א
---	---	--	---	---

ERETZ HEMDAH

2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה ע"ר

רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

Email: info@eretzhemdah.org

web-site: www.eretzhemdah.org

www.yeshiva.org.il ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חמדת משפט "אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם"

וועדת קבלה ליישוב (חלק ב)

הרב אליעזר שינקולבסקי, אב"ד ארץ חמדה גזית, בית שמש

סיפור המעשה:

התובעת בקשה לשכור דירה ביישוב קהילתי. ע"פ תקנות הישוב, אין להשכיר דירה ללא אישור ועדת קבלה. התובעת נגשה לוועדת הקבלה – ונדחתה. סיבת הדחיה לא נמסרה לה.

לטענתה, יו"ר הוועדה רמז לה בע"פ כי הסיבה לדחיית בקשתה הינה גילה המבוגר, וגם היותה מעוטת אמצעים. לטענתה אלו קריטריונים לא הגונים. בדרישה של אורח חיים דתי, היא בוודאי עומדת.

חברי הוועדה טענו כי הדברים שנאמרו ע"י יו"ר הוועדה, נאמרו על ידו כאדם פרטי, וכי אינם מייצגים את דעת חברי הוועדה. עוד טענו חברי הוועדה, כי בית הדין אינו יכול לשמש ערכאת ערעור על החלטה של ועדה שהוסמכה לכך על ידי הקהילה.

לבקשת ביה"ד פרטו חברי הוועדה את אופן עבודתה ושיקוליה. שיקולי הוועדה הם: האפשרות להשתלב בקהילה מבחינה חברתית, גיל המועמד, מצבו המשפחתי, רמתו הדתית, רמה אישית וכן לעיתים שיקול "לפנים משורת הדין". אין פרוטוקול מסודר ומנומק בכל המקרים, גם לא במקרה שלפנינו. הסיבה שתשובת הוועדה ניתנת בצורה לקונית ללא נימוקים היא: על מנת לא לפגוע במשפחות הנדחות.

דיון

בגיליון הקודם הכריע בית הדין, שהפעלת ועדת קבלה אפשרית, למרות שהקמתה נעשתה ללא אישור "אדם חשוב".

באופן עקרוני, אנו סבורים שיש מקום לקיומה של ועדת קבלה ביישובים קטנים בלבד, ובתנאי שכך סוכם עם בעלי הקרקע (מנהל מקרקעי ישראל, הסוכנות היהודית, קק"ל וכד'). כך אף נהוג בארץ מזה שנים רבות.

לטענת הישוב, בית הדין אינו יכול להתערב בהחלטות הוועדה.

בית הדין מקבל את העמדה שהוא אינו יכול לשמש כוועדת קבלה. אך זכותה של הוועדה שלא יתערבו בהחלטותיה, היא רק בתנאי שהוועדה פעלה באופן סביר והגון. אם ישנה חריגה מהנורמות הבסיסיות ומכללי הצדק הטבעי, זכותו וחובתו של בית הדין להתערב. ואף לגבי הכלל הידוע "דינא דמלכותא – דינא" נקבע בהלכה¹ שזה בתנאי שהשלטון נוהג ביושר ובשוויון. ואף מלך ישראל כפוף לחוקי התורה והצדק². וממילא בנדון דידן על ביה"ד לבדוק עם נהגה הוועדה באופן סביר והגון.

מבחינה מנהלתית, לא מצאנו פגמים בסדרי העבודה של הוועדה, למעט אי רישום פרוטוקול. אנו ממליצים כי להבא ירשם פרוטוקול מדיוני הוועדה. אולם פגם זה אין בו כדי לגרום לביטול החלטה מהחלטות הוועדה.

ביחס לשיקולי הוועדה. לא לנו להביע דעה על האופי הרצוי של הישוב. דבר זה מסור לתושביו ולמקימיו, ודבר מקובל הוא שמייסדי ישוב ירצו לשמור על האופי שעליו החליטו (בגבולות ההגיונות). אךן אילו היו המתיישבים שוקלים שיקולים פסולים (או חוסר איזון בולט בין השיקולים) לצורך מטרה זו, היה מקום להתערב בהחלטתם. אולם לא כך הדבר במקרה שלפנינו.

שיקול גיל המועמד הינו לגיטימי רק במידה ויש לגיל השפעה משמעותית על מרקם החיים ביישוב. לגבי שוכרת, לדעתנו השפעתו פחותה.

מאידך, חוסר אמצעים הינו שיקול פסול מכל וכל, משני היבטים: האחד, בעלי האמצעים מצווים לסייע למי שזקוקים לסיוע. ידוע הכלל שעניי עירך קודמים לעניי עיר אחרת – וכיצד יהיו בכלל עניי עירך, אם הקבוצה בעלת האפשרויות הכלכליות אינה מאפשרת למעוטי יכולת להיכנס בגבולה. עוד ציוונו חכמים: "הזהרו בבני עניים, שמהם תצא תורה". אנו למדים מכך, ששותפותן של משפחות דלות אמצעים, אינה רק נטל על החברה אלא היא מהווה גם מקור של ברכה. אולם במקרה הנדון לא הוכח כי אכן נשקלו שיקולים מעין אלו. ברור גם כי החשש שמא יהפוך המועמד למעמסה כלכלית על הישוב, הינו שיקול פסול מכל וכל.

לאור חידוד העקרונות, אנו רואים מקום לקיום דיון מחודש בשאלת התאמתה של התובעת לישוב. ומכיוון שיעביד איניש לאחזוקי דבוריה, אנו סבורים שיש להרכיב ועדה אד הוק לצורך דיון זה בלבד. ועדה זו יכולה להיבחר ישירות ע"י התושבים, או ע"י המזכירות.

החלטה

1. על ועדת הקבלה לקיים דיון נוסף בבקשתה של התובעת להתגורר כשוכרת ביישוב.
  2. אנו ממליצים כי בדיון זה ישבו רק מי שלא היה שותף לדיונים בנושא עד כה.
- אנו מקווים כי עם מתן פס"ד בענין רגיש (משני הצדדים) זה, יבוא השלום למקומו.

והאמת והשלום אהבו

ערך: הרב סיני לוי

¹ שו"ע חו"מ שסט'

² רמב"ם מלכים ג', ח'. וסנהדרין ב'

(מתוך ח"ג)

Israel

ישראל
שבט תשנ"ג

הנחת שקף עם טעמים וניקוד על גבי ס"ת בעת הקריאה

שאלה

האם מותר בשעת הקריאה בתורה להעזר בשקף (נייר או פלסטיק שקופים), עליו יהיו כתובים טעמי המקרא, הניקוד, סופי פסוקים וכד' של פסוקי התורה, למעט האותיות. הכוונה היא, להניח את השקף הנ"ל על גבי ספר התורה בעת הקריאה בתורה בציבור, כך שכמעט כל עולה לתורה יוכל לקרוא בעצמו, ללא עזרת ה"בעל-קורא". לדעתנו, הדבר נחוץ מאד, בפרט בדורנו, בעיקר במקומות שאין בהם "בעל קורא", כגון בקהילות קטנות, בחו"ל, בצבא, בבית האבל וכו'.

תשובה

- א. **ראייה דרך חומר שקוף**
לדעת רוב האחרונים ראייה דרך חומר שקוף נקראת ראייה¹, אך בכל זאת עדיף לראות בצורה ישירה, במקום שיש אפשרות כזו².
- ב. **כיסוי שקוף על גבי קלף**
מצאנו ב"שערי אפרים"³ שכתב להסיר קודם הקריאה טיפת שעווה שעל הקלף, למרות שהאות ניכרת דרכה, ורק כשאי-אפשר לעשות כן, יקרא כך, ויסירנה לאחר מכן.
- ג. **שינוי מן הנהוג**
מצאנו באגרות משה⁴ שאסר ציפוי נילון המודבק על ספר-תורה כדי לשמר את אותיותיו, אף שלא מצא מקור מפורש לכך.
- ד. **ניקוד והטעמה**
נפסק בשו"ע⁵ שספר-תורה המנוקד - פסול [וה"ה באשר לספר-תורה מוטעם⁶] והוא משום שהניקוד וההטעמה מבטלים את המשמעות של "יש אם למסורת" מן הספר⁷ ומשאירים רק את המשמעות של "יש אם למקרא", ובדומה גם בנידון דידך⁸.

לסיכום: מן הטעמים הנ"ל נראה שיש להמשיך בדרך הקריאה הרגילה בישראל, והקורא יעזר באחד מן הקהל שיעמוד על ידו ויסמן לו את הניקוד ואת הטעמים⁹ [ומה גם שבדרך כלל אין קריאה בלא טעמים פוסלת את הקריאה¹⁰], ולא להשתמש בשקף המוצע. שונה יהיה הדין לגבי מגילת אסתר שבה אין, בשעת הדחק, בעיה להשתמש בשקף המוצע¹¹. אך יש להגביל את השימוש בו בכך שאכן השקף יעשה בצורה כזו, שיהיה מובטח, שהטעמים והניקוד לא יסתירו את האותיות בשעת הקריאה¹².

¹ שו"ת "הלכות קטנות" לרב יעקב חאגיז (ח"א סי' צט) - לגבי קריאת התורה דרך משקפיים, או טיפת שעווה שהאות ניכרת דרכה (הובאו דבריו ב"באר היטב" לאו"ח סי' קמג ס"ק ט), וכן בשו"ת "קול גדול" (סי ג). ועיין "שבות יעקב" (ח"א סי' קכו) לגבי חליצה שפסק - בהסתמך בין היתר על "הלכות קטנות" - שנקראת ראייה. אך שמענו בשם הגרש"ז אויערבך שבחליצה נוהגים הדיינים להחמיר, כי זה מדאורייתא.

² ב"שערי אפרים" (שער ג סוף סעיף יח) כתב "ואם הקורא אינו רואה בטוב, ורגיל בבתי עיניים, מותר לקרות בהם" - משמע שראייה ישירה עדיפה. לגבי ברכת בורא מאורי האש מצאנו דעות בראשונים שאסור לברך על שלהבת שנראית בתוך עששית - רש"י לברכות נג ע"ב, "שיטה מקובצת" שם, "ארחות חיים" (הובא ב"בית יוסף" לאו"ח סי' רחצ בסוף הסימן), וכן נקט המחבר שם בסעיף טו (ולא מצאנו שהגר"א חלק עליו).

אמנם הרשב"א חלק על רש"י, וראיתו מערוה בעששית שאסור לקרוא קריאת שמע כנגדה, ועיין "מגן אברהם" (שם סק"כ) שנראה שמצד כרשב"א, ויעוין ביאורו ב"נודע ביהודה" (מהדורא תנינא תש"ו כב), וכן עיין ב"ערוך השלחן" (שם סעיף יח) שגם מיישב את הרשב"א ממה שהקשה עליו ב"בית יוסף".

ה"משנה ברורה" (שם ס"ק לו) פסק שלכתחילה "אין כדאי להקל" בברכת בורא מאורי האש בעששית (אמנם ב"ביאור הלכה" ציין שאין לנו כוח למחות ביד המקילין). כמו כן החמיר ה"משנה ברורה" בקידוש לבנה, שמי שנאלץ לקדש תחת הגג, לכתחילה יפתח את החלון (או"ח סי' תכו ב"שער הציון" ס"ק כה). ועיין ב"ביאור הלכה" שם, ריש הסימן ד"ה "ונהגין מאורה" וב"שער הציון" ס"ק ד. ועיין ב"משנה ברורה" ס"ק ג לגבי קידוש לבנה כשהלבנה נכסית בעבים). וכן הוא בבדיקת חמץ, שהבודק לאור החמה המאירה דרך החלון לא יבדוק, אם האור חודר דרך חלון זכוכית, ("מגן אברהם" סי' תלג ס"ק ד ו"משנה ברורה" שם ס"ק ז). אך עיין "דעת תורה" לאו"ח (סי' תלג סעיף א), שמביא בשם ה"דעת קדושים", שדברי ה"מגן אברהם" מוסבים על זמנם, שהזכוכית לא היתה זכה, אך בזמננו אפשר להקל.

מראי-מקומות נוספים לעניין זה - שו"ת "הלכות קטנות" (ח"א סי' רעד) לגבי ראיית פני זקן בעששית, ולגבי ראיית עדות במראה (שם בח"ב סי' פב); "פתחי תשובה" (לחוי"מ סי' לה ס"ק ח, ולאח"כ סוף סי' קסט, סדר חליצה בקצרה, ס"ק א); "ברכי יוסף" (חוי"מ סי' לה אות יא); "שערי תשובה" (ריש סי' תכו). באור הלכה סי' רחצ ד"ה אמר בתוך אספקלריה ובספר "מאורי אש" לגרש"ז אויערבך דף צד; "יביע אומר" (ח"א או"ח סי' ז, סי' יז, סי' יח, ח"ד סי' מ, ח"ו סי' יב; "יחיה דעת" (ח"ד סי' יח אות ז ואילך).

- ³ ב"שערי אפרים" (שער ה אות ז), וכן נראה מ"קיצור שולחן ערוך" (סי' כד סעיף יב). ובפשט הוא מטעם שראינו, שחשש לכתחילה לראייה דרך חומר שקוף. אך יתכן שהגם שראייה כזו נחשבת לראייה, הרי השערה נחשבת לחציצה, שלא כך ניתנה תורה מסיני (מכוסה), ועיין לקמן הערה 7 בשם רמב"ן (וכעין מה שמובא ב"ביאור הלכה" לגבי בורא מאור האש, שצריך אש גלויה ולא טמונה). וגם יתכן טעם אחר והוא שאין זה כבוד התורה, שתהא שעוה עליה. וצריך להסירה דווקא קודם הקריאה משום שצריך לסלק אי-כבוד מהר ככל האפשר.
- ⁴ "אגרות משה" (יו"ד ח"ב סי' קלג), והוא מדמה זאת למה שפסלו חכמים טבילה שרצו אחריה במים שאובין, שלא יאמרו, שמים שאובין מטהרים. וה"ה כאן שלא יאמרו, שכך צריך להיות ספר-תורה, ואם באמת יחשבו כך, יעברו בבל תוסיף. ואף שבמקרה שלנו לא מדובר בציפוי קבוע, הרי קיים החשש שיחשבו, שרק כך ניתן לקרוא בתורה.
- ⁵ שו"ע יו"ד סי' רעד סעיף ז.
- ⁶ "נודע ביהודה" (מהדורא קמא סי' עד ד"ה ומ"ש מהרש"ל) - מאותו הטעם שאסור ניקוד, אסורה גם ההטעמה, שגם טעמי-המקרא משנים בין אם למסורת לאם למקרא. ועיין בט"ז שם סי' ו-ז, שספר מנוקד אי-אפשר להכשירו, מכיוון שנכתב מזויף מתוכו.
- ⁷ טעם זה מופיע ב"בית יוסף" (יו"ד סוף סי' רעד) בשם רב האי גאון, רבנו ירוחם והרשב"א. ובשם רמב"ן (סי' רלח) הביא טעם שאין הספר כנתינתו מסיני. ועיין ב"אגרות משה" (יו"ד ח"ג סי' קיז) שאמר, ששני הטעמים טעם אחד הם.
- ⁸ מצאנו בר"ן (הובא ב"שאלת יעבץ" ח"א סי' עה) שאיסור קריאת התורה שלא מתוך הספר אינו רק משום דברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרן בע"פ, אלא גם מצד שבספר-תורה יש חסרות ויתירות, וקריין ולא כתיבן, והקורא שלא מתוך הספר מחסיר אותיות. וכן מצאנו ב"אגרות משה" (או"ח ח"ג סי' מא) שאומר, שאף שבקרי ולא כתיב אמנם ישנה הלכה למשה מסיני שניתן לקרוא בעל-פה, אבל הקורא צריך לראות את הכתוב בעיניו, כגון הקורא "אשר לו חומה" צריך לראות את הכתוב "אשר לא חומה" בשעה שהוא קורא.
- ⁹ וכן לענייננו, אף שאין זה נחשב לקורא מספר מנוקד, הרי זה כקורא מספר שהמשמעות של אם למסורת בו מסותרת.
- ¹⁰ "משנה ברורה" סי' קמב ס"ק ח.
- ¹¹ או"ח סי' קמב סעיף א וימשנה ברורה" שם ס"ק ד.
- ¹¹ אף נראה שבמקום הדחק עדיף יהיה להשתמש בשקף המוצע, מכיוון שלגבי מגילת אסתר נפסק בשו"ע או"ח (סי' תרצא סעיף ט) שמגילה מנוקדת כשרה. וה"משנה ברורה" (שם ס"ק כה) פסק שבשעת הדחק יהיה מותר להטעים את המגילה (כ"כ בספר "באר שבע" דף קה וב"מגן אברהם" ס"ק ל), וב"קיצור שולחן ערוך" (סי' קמא סעיף יח) התיר גם לנקד. אך מכיוון שלכתחילה ראוי שלא לנקד ולהטעים בתוך המגילה עצמה, וב"ערוך השלחן" (שם סעיף יד) פסק שאף בשעת הדחק אין להטעים, נראה שהשקף המוצע עדיף (וזה עדיף גם מבחינה טכנית, שהרי אם יכתבו את הטעמים בתוך המגילה עצמה, יצטרכו למחוק אותם כשיהיה מי שיודע לקרוא בלעדיהם, ובשקף אין בעיה כזו).
- ¹² ויש לציין הגבלה נוספת, והיא שראינו שכאשר יש בו בשקף קמט, אי-אפשר לקרוא דרכו. יש אפוא להבטיח שבעיה זו לא תהיה, הן ע"י שימוש בחומר גמיש לשקף הן על-ידי ידוע הקונים בבעיות האפשריות.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך   הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

בשיתוף המרכז לשירותים רוחניים לקהילות - ההסתדרות הציונית העולמית

